

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ט

פרשת כי תצא

א. באור יש"ר.

פרק בא', פסוקים י'-יג'.

(י) כי תצא למלחמה. במלחמת הרשות הכתוב מדבר. והנה כל הפסוק הזה ושלחמיו הוא מן התנאי, יאמר כאשר תלך למלחמה וכו' וראית בשציה וכו' ולקחת לך לאשה, אז והבאתה וכו': ושבית שביו. שבי ממנו, ולפי שעל הרוב יורה הכנוי על הקנין, לכן סמכו רבותינו ז"ל עליו לומר לרבות כענינים שנתוכה ואלע"פ שהם משצעה אומות: (יא) אשת. חסר הנסמך, ודרשו חז"ל אפילו אשת איש: יפת תאר. צעניו, ובספרי מנין אפילו כעורה, ת"ל וחשקת בה: וחשקת בה ולקחת. שתחשקנה לקחת אותה לך לאשה, כי אחר כן יאמר ובעלתה, וכמהו ואקח אותה לי לאשה, שייעדה להיות אשתו: (יב) ועשתה את צפרניה. תקלץ את צפרניה, כמו ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו (שמואל ב' י"ט כ"ה), כי כל אלה משפטי אבילות הם, והכל נמשך אל ובעתה את אביה ואת אמה. יארה שתגלה את ראשה כדרך האבילות כענין שנאמר ויגז את ראשו (איוב א' כ'), וכן קליאת הלאפרנים אבילות כגילוח הראש, כי מנהג הנשים היה לגדלם ולצבעם במיני פוך ולצבעונים: (יג) והסירה את שמלת שביה. אף זה מרבה אבילות, שהבגדים שיואלאות צם למלחמה היו נאים ומקושטים ביותר: ובעתה את אביה. נתנה לה התורה זמן כמשפט הצרכים על מת, לכבוד אביה ואמה שמתו במלחמה, כי שקול הדעת מחייב כל אדם לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות, ויתכן שלא לזה הכתוב שתגלה את ראשה ותסיר שמלת שביה מעליה ותצבה את אביה ואת אמה, אלא שדבר הכתוב צהווה, והכונה כך הוא, אחרי שנודע שעל הרוב השבויים והגולים אל ארץ אחרת יקוננו על ארץ אבותם שגלו משם, וישליכו מעליהם את מלבושיהם הנאים ויגלחו את שערם, ונאנחים על אבותיהם שמתו או שנפרדו מהם בלי תקוה לראותם עוד עד עולם, ויהיה דבר מגונה ומאוס מאד, אם בעת הצבי והלער הזה תרלה לבוא אליה להשקיט חשקך ותאותך, ולזה בל עמה, לכן אמר הכתוב והבאתה אל תוך ביתך ותניחנה חדש ימים, כדי שחוכל לעשות כדרך המקוננים, לגלה ראשה ולעשות צפרניה ולצכות את אבותיה, ואחרי כן הזמן יקל לערה ונפשה תשיב אליה ויהיה לזה שמה צהבתך, אז תבא אליה ובעלתה. והנה מה שהוסיף הכתוב וישבה בביתך, וכבר אמר למעלה והבאתה אל תוך ביתך, ירמוז שצריכה להתגיייר ולקבל עליה לעשות כל מנהגי הבית כמשפט צעלה, וגם לתכלית זה נתן הכתוב לה חדש ימים, כדי שבזמן ההוא תשכח אלילי בית אביה ותשליך גלויה מפניה ותקח עלה בנפשה על הגירות, כי ידעה שתהיה אשה לאדוניה ותתרה בו, ולא לזה הכתוב על הטבילה, לפי שכבר נצטוו עליה שנאמר אתם ושצביכם: והיתה לך לאשה. שתתחייב אליה בכל הדברים שהאדם חייב לאשתו, והיא ג"כ תשמור דיני אשת איש:

1. אמה חסוה לו אֶהדְעִישׁ כִּי לו מִלְחַמַת רְשׁוֹת וְכִלָּה הַנְּאֻמָּה הַזֶּה "צֵל תְּנַא"י אִם אֲכַן לֵה יִקְרָה?"
2. פֶּרְשָׁנוֹ מְרַחֵב וּמְצִייר לָנוּ קְדִיּוֹק כִּלָּה הַקּוֹרוֹת אוֹתָהּ וּתּוֹצֵאוֹתֶיהָ, הַתּוֹכֵל לְחִזּוֹר וּלְהִסְבִּיר?
3. אמה היה חסוה לְפֶרְשָׁנוֹ לְפֶרֶט כִּלָּה כֵּךְ וְאִם הוּא מְסִיק מִלֵּה לְמַעֲשֶׂה?
4. מִנִּין לוֹ שֶׁהִיא עֵס הַתְּצִיירָה?

* * *

כ"א, י"ח

ב. הרמב"ם.

פרק כא', פסוקים יח', כא': "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" וגו'

מכלל מטרות התורה השלמה עזיבת התאוות והזלזול בהן, וצמצומן עד כמה שאפשר, ושלא ידרוש מהן אלא ההכרחי... וזה (התאוה) הוא המבטל את שלמות האדם הסודית... ולפיכך ניהל אותנו ה' ית' שמו בתנו לנו מצות המבטלות את התכלית הזו. ובבן סורר ומורה צוה לסלקו ולמהר להכריתו בטרם יחמיר ענינו.

מ"ג ג', ל"ג

כ"א, כ"א

"זולל וסבא... ורגמהו כל אנשי עירו"

הוזהרנו מלהיות שקועים במאכל ומשתה בגיל צעיר, בתנאים האמורים בבן סורר ומורה. אזהרה לבן סורר ומורה מנין? תלמוד לומר "לא תאכלו על הדם" כלומר, לא תאכל אכילה הגורמת שפוך דם, והיא אכילת זה הזולל וסבא שחייב בו מיתה.

סה"מ (לא תעשה) קצ"ה

אלות

1. איך פֶּרְשָׁנוֹ מִבֵּין אֵת סִבַּת מִצְוַה לוֹ וְאִם קִצְצַת מִטְרַתָּה?
2. אמה יש "לסלקו ולמהר להכריתו"?
3. איך הוא מפרש ומרחיב את: "לא תאכלו על הדם"?
4. מה הרציון הכללי במצוה זו עליו נאמר: "לא היתה ולא תהיה" רק לִימוֹד הִיא?

* * *

ג. הכתב והקבלה.

פרק כב' פסוק ו':

(ו) האם על הבנים. תרגם יב"ע "אימא מעל בניא". וכן פירש רש"י "לא תקח האם בעודה על בניה". וכן בספרי. ובתוספתא איתא "הנוטל אם מעל הבנים". וכן הוא לשון הטור יו"ד סי' רצב. ולפי זה צ"ל שחסר אות מ"ם במלת "על", וכמו שמצאנוהו חסר בכמה מקומות, "השמרו לכם עלות בהר" (שמות יט, יב), "עד יקום גוי אויביו" (יהושע י, יג), שמהראוי "מעלות", "מאויביו". אמנם לשון הרמב"ם בספר המצוות (לא-תעשה מצוה ש"ו) "שלא ליקח האם והבנים". וכן הרא"ה בספר החינוך (מצוה תקמד) "האם עם הבנים". וכפירוש רבינו בחיי והחזקוני, וכן כתב בתשובות חכם צבי (סי' פג) דלאו דלא תקח לא עבר אא"כ נוטל האם והבנים כפשטיה דקרא. אבל [מצות] עֲשֵׂה מִיָּהוּ אֵיכָא אִפִּילוּ בְּמִנְיַח הַבָּנִים וְנוֹטֵל הָאֵם, עֵינֵי שָׁם. ולפי זה מלת "על" כמו "עם" כמו "והכני עם על בנים" (בראשית לב, יב), "אם על בנים רָטְשָׁה" (יהושע י, יד). ולא הבינותי ממה דאמרינן (חולין קמא, א) "טעמא דכתב רחמנא 'תשלח', הא לאו הכי הוה אמינא לדבר מצוה לא (כגון לקן יולדת, או לטהרת מצוה). עֲשֵׂה וּלְאֵ-תַעֲשֶׂה הוּא וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה לְאֵ-תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה! וְדַחַק דְּעֵבֶר וְנוֹטֵלָה לְהָאֵם, דְּלֹא עֵבְרִיהּ, עֵינֵי שָׁם. ואי לא עבר רק בלקיחת האם והבנים, אם כן בלקיחת האם לבד לא עבר אלא, רק קיום עֲשֵׂה ד"תשלח" עליו, ואין כאן רק עֲשֵׂה דִיּוֹלְדַת או דְּמַצּוֹרַע, וְעֲשֵׂה דְשִׁלּוּחַ, וְאִמְאֵי דַחַק תְּלַמּוּדָא דְעֵבֶר וְנוֹטֵלָה.

ודע דבתשובות חוות יאיר (סי' סז) הוכיח דאף כשאינו רוצה לקחת את הבנים, מכל מקום זקוק לשלח את האם, ממה דאמרינן (חולין קלט, א) "כי יקרא, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר 'שלח תשלח'. יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן ולקיים מצות 'שלח', תלמוד לומר 'כי יקרא' במאורע". הנה נהי דממעט שאין צריך לחזור אחר המצוה עד שתבוא לידו, מכל מקום במאורע משמע דרמי עליה חיובא להטפל ולקיים המצוה. ומזה תמה על התוס' שמוכח מדבריהם דאין מצות "שלח תשלח" רק כשירצה ליקח הבנים, אבל כשאין רוצה ליקח הבנים אינו זקוק לשלח האם, עיין שם.

1. קרא שוב את הפסוקים ותנסה להסביר לפי הפסט מה בדיוק רוצה התורה מאתנו?
2. האם זו מצווה צריכה לחפש אחריה או רק אם תמצא לנו במקרה?
3. התוכף להסביר את האפשרויות השונות להסבר המקרה ומה בדיוק צריכה לצעות?
4. מה הרציון בכל זה?

* * *

(ז) לא תטה משפט גר וגוי. פרוש שמא תאמר פיון שצוני ה' על הגר אטה דינו לזכותו ת"ל לא תטה וגוי, וגמר אמר ולא תחבל בגד אלמנה פרוש רק בדבר הזה אני מצויד להטות לזכות שלא תחבל בגד של אלמנה שלא בשעת הלואה הגם שכל הרוץ ממנה יחבל בגדיהם:

ד. אור החיים. פרק כב' פסוקים טו', יז': (טו) ואליו הוא נשא וגוי' והיה כך חטא.

הפונה שהגם שעשק שכר שכיר אינו אלא גוזל ממון אף על פי כן אין ענישו ממון אלא נפשות, והוא אומרו יהיה כך פי' כך בנפשך חטא על דרך (מ"א א') והייתי אני ובני שלמה חטאים, והקדים טעם העניש באומרו ואליו הוא נשא את נפשו ומעמה יהיה המשפט נפש תחת נפש:

אלמות

1. מה בדיוק מצווה התורה בפסוק י"ו?
2. איך פרשנו אמין את חומרת הצונע?
3. בפסוק י"ז צוסקת התורה בצנין שונה לחלוטין, התוכף לעצור למה זה נאמר בצמוד לפסוק הקודם?
4. אחי "לא תטה....." ומתי בכל זאת יש יוצא מן הכלל?

* * *

ה. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן. פרק כג' פסוקים ה', ו': (ה) אשר לא-קדמו. שניהם לא קדמו.

אבל מואב נתן לחם ומים בקסף, בקארו "אכל בקסף תשברני, פאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער" (לעיל ב, כח-כט), ולא כן עשו העמונים², אמנם מואב הוסיף על חטאתו פשע "אשר שכר עליך". ובכן (ז) לא-תדרש שלמם. ששניהם לא קדמו³. ועמון לא נתן אפילו בקסף⁴, ומואב שנתן, שכר את בלעם⁵.

עמון היה חמור יותר (ולכן הקדים הכתוב עמוני, והקדים להזכיר פשעו). 2. שאפילו בכסף לא היו מוכנים למכור להם אוכל. ולמרות כל זאת חטא מואב חמור יותר, כמבואר בפסוק הבא (הערה 5).

ז

3. בזה שוים שני העמים, כאשר החטא הוא בשב ואל תעשה בהתנהגות לפני משורת הדין (הצעת אוכל בחנם). 4. הרי מידת השחתה של שנאה, כאשר מסרבים אפילו למכור, ובידם אפשרות להרויח. אין זה אלא שנאה לעם ישראל, מתוך כוונה לכלותם ברעב. 5. נראה לפרש ככוונת רבינו, שההשחתה אצל מואב היא בכך שבאותו כסף שלקחו מישראל תמורת האוכל, שכרו את בלעם כדי לכלותם! אם כן, שני העמים נמצאו חסרים ב'שב ואל תעשה' בלפנים משורת הדין, אשר בגלל זה בלבד לא היה מקום לדין "לא תדרוש שלומם". נוסף על כך כל אחד מהם גילה מידה מסוימת של השחתה בשנאת ישראל, אשר בגלל זה לא יבואו בקהל ה', אותו קהל שהם שונאים אותו — הכל אפוא, מידה כנגד מידה. [ועיין בפירוש מרן הרב יעקב קמינצקי ב"אמת ליעקב" המפלפל בעיקר פירושו של הרמב"ן דהחטא הראשון קאי על עמון והחטא השני קאי על מואב].

1. רבינו חולק על פירוש הרמב"ן, הדוחה אף הוא את פירושי קודמיו בחריפות הלשון (וזה הבל... 'וגם זה הבל'), בשלושה: א. רבינו מפרש "קדמו" מלשון הצעת מתנת חנם, בעוד הרמב"ן מפרש על יציאה מגבול ארצם. ב. לדעת רבינו, שני העמים חטאו ב"לא קדמו" (לכן ל' רבים), בעוד הרמב"ן סבור שרק עמון עבר על "לא קדמו", בעוד מואב חטא רק בזה ש"שכר". ג. לדעת רבינו חטא מואב היה חמור יותר (הוסיף על חטאתו פשע), בעוד הרמב"ן סבור שחטא

אלמות:

1. קרא שוב את הפסוקים, איך ניתן להבינם כפסוקים?
2. התוכף להסביר את דעת הרמב"ן כאן?
3. כמה חולק פרשנו על הרמב"ן?
4. מה בצצט החשיבות מ' היה יותר רשע?
5. איך כל זה קשור לבלעם?
6. היש מסקנה מכל זה?